

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ КОМПЛЕКС
"ХЕРСОНСЬКИЙ АГРОУНІВЕРСИТЕТ"

ТАВРІЙСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

Випуск 62

Херсон – 2009

Видається за рішенням Науково-координаційної ради Херсонської області Південного наукового центру Національної академії наук України, вченої ради Херсонського державного аграрного університету та Президії Української академії аграрних наук з 1996 року. Зареєстрований у ВАК України в 1997 році "Сільськогосподарські науки", перереєстрацію пройшов у червні 1999 року (постанова президії ВАК №1-05/7), у лютому 2000 року (№2-02/2) додатково "Економіка в сільському господарстві", та у травні 2000 року (№1-02/5) додатково "Будівельні конструкції, будівлі та споруди", у червні 2007 року (№1-05/6) додатково "Іхтіологія". Свідectво про державну реєстрацію КВ №13534-2508 ПР від 10.12.2007 р.

Рекомендовано до друку вченою радою Херсонського державного аграрного університету 28.01.2009 року (протокол № 5).

Редакційна колегія:

Ушкаренко В.О.	– д.с.-г.н., професор, академік УААН (головний редактор);		
Коваленко В.П.	– д.с.-г.н., професор, чл. кор. УААН (заст. головного редактора);		
Морозов В.В.	– к.с.-г.н., професор (заст. головного редактора);		
Колесніков В.В.	– к.с.-г.н., доцент (відповідальний редактор);		
Андрусенко І.І.	– д.с.-г.н., професор;		
Арсан О.М.	– д.б.н., професор;	Лимар А.О.	– д.с.-г.н., професор;
Бабіч Є.М.	– д.т.н., професор;	Лисогоров К.С.	– д.с.-г.н., професор;
Базалій В.В.	– д.с.-г.н., професор;	Марасанов В.В.	– д.т.н., професор;
Бойко М.Ф.	– д.б.н., професор;	Мармуль Л.О.	– д.е.н., професор;
Ванцовський А.А.	– к.с.-г.н., с.н.с;	Миколайчук Н.С.	– д.е.н., професор;
Вовченко Б.О.	– д.с.-г.н., професор;	Міхеєв Є.К. д.с.-	– д.с.-г.н., професор;
Гамаюнова В.В.	– д.с.-г.н., професор;	Нежлукченко Т.І.	– д.с.-г.н., професор;
Гнідець Б.Г.	– д.т.н., професор;	Орлюк А.П.	– д.б.н., професор;
Грановська Л.М.	– д.е.н., професор;	Пелих В.Г.	– д.с.-г.н., професор;
Гринавцев В.Н.	– д.т.н., професор;	Пилипенко Ю.В.	– д.с.-г.н., професор;
Данілін В.М.	– д.е.н., професор;	Рассказов О.О.	– д.т.н., професор;
Дебров В.В.	– д.с.-г.н., професор;	Салатенко В.Н.	– д.с.-г.н., професор;
Євтушенко М.Ю.	– д.б.н., професор;	Соловійов І.О.	– к.с.-г.н., доцент;
Зубенко В.В.	– к.ю.н., доцент;	Філіп'єв І.Д.	– д.с.-г.н., професор;
Клімов Ю.А.	– д.т.н., професор;	Ходосовцев О.Є.	– д.б.н., професор;
Кудряшов В.П.	– д.е.н., професор;	Чеканович М.Г.	– к.т.н., доцент;
Лавриненко Ю.О.	– д.с.-г.н., професор, чл.-кор. УААН;	Червін І.І.	– д.е.н., професор;
Лазер П.Н.	– к.с.-г.н., професор;	Шерман І.М.	– д.с.-г.н., професор.

Таврійський науковий вісник: Науковий журнал. Вип.62. –Херсон: Айлант. 2009. –386 с.

У збірнику подаються результати наукових досліджень теоретичного та практичного характеру з різноманітних питань розвитку регіонів України та їх агропромислових комплексів.

Розрахований на наукових працівників, докторантів, аспірантів, магістрантів, викладачів вищих навчальних закладів і виробничників, які працюють над вирішенням актуальних проблем розвитку регіонів України та їх агропромислових комплексів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ%

1. Досеева О.А., Шеуджен А.Х. Влияние кобальтовых удобрений на рост и физиологическое состояние растений риса // Бюл. НТИ ВНИИ риса. – 1990. – Вып. 39. – С. 38-41.
2. Ижик Н.К. Полевая всхожесть семян. – К.: Урожай, 1976. – 200 с.
3. Марущак Г.М. Формування продуктивності рису залежно від мікродобрив та способу їх застосування: Автореф. дис. ... канд. с.-г. наук: 06.01.09 / ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет». – Херсон, 2008. – 16 с.
4. Мунтян С.В. Технологічне забезпечення вирощування сталих урожаїв зерна і насіння рису в Україні: Автореф. дис. ... канд. с.-г. наук: 06.01.09 / Херсонський державний аграрний університет. – Херсон, 2005. – 16 с.
5. Орлюк А.П., Вожегова Р.А., Федорчук М.І. Селекція і насінництво рису: Навчальний посібник. – Херсон: Айлант, 2004. – 260 с.
6. Рымарь В.Т., Рябцова С.А. Влияние предпосевной обработки семян риса микроудобрениями на некоторые их жизненные свойства // Бюл. НТИ ВНИИ риса. – 1978. – Вып. 24. – С. 47-50
7. Шеуджен А.Х., Алешин Н.Е., Бондарева Т.Н. и др. Цинк в жизни растений и применение цинковых удобрений в рисоводстве. – Краснодар, 1996. – 29 с.
8. Шеуджен А.Х., Алешин Н.Е., Морозов Ю.А. Медные удобрения в семеноводстве риса. – Краснодар, 1997. – 29 с.

УДК 633.15:631.6:631.03(833)

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА КУКУРУДЗИ
У ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ ¹**

М.О.ІВАНІВ – аспірант, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Виробництво зерна є основою сільськогосподарства південного регіону України. Підвищення рівня ефективності виробництва зерна є найважливішим завданням державної аграрної політики, від вирішення якого залежить продовольча безпека країни. Несприятливі погодні умови, порушення технології призводять до значних коливань обсягів валових зборів та врожайності. Основними резервами підвищення ефективності є вдосконалення регіонального розміщення зернових культур, використання сучасних технологій та впровадження сортів і гібридів інтенсивного типу [1,2]. Саме тому агроекологічні умови вирощування основних сільськогосподарських культур повинні бути під постійним детальним контролем при використанні нових сортів та гібридів [3].

¹ Робота виконана під керівництвом доктора с.-г.наук, професора В.В.Базалія.

Кукурудза є основною зерновою культурою у світі [4,5]. Обсяги її виробництва щорічно зростають, і зростає попит на продукти переробки зерна кукурудзи. Особливо стрімко підвищився попит в останні роки у зв'язку з відчуженням частини продовольчого зерна для переробки на біоетанол [6,7,8,9,10].

Південь України має оптимальні умови для вирощування кукурудзи за показниками родючості ґрунтів та термічним режимом клімату [11,12]. Проте, урожайність кукурудзи та валові збори у південному регіоні мають схильність до непрогнозованих коливань, що потребує детального аналізу причин та прогнозу стабілізації кукурудзовиробництва.

Мета досліджень. Метою досліджень був аналіз динаміки виробництва зерна кукурудзи у південному регіоні та визначення пріоритетних напрямів досліджень, що пов'язані зі стабілізацією виробництва зерна кукурудзи і підвищення врожайності.

Результати досліджень. Аналіз динамічних тенденцій розвитку кукурудзовиробництва показав, що за останні роки значно збільшились обсяги виробництва кукурудзи в Україні та у зоні Степ. Позитивним є те, що збільшення валових зборів проходить за рахунок росту врожайності (табл.1).

Таблиця 1 – Виробництво кукурудзи у південному регіоні

області	Підлягало до збирання, тис.га		2007 рік		2008 рік	
	2007 р.	2008 р.	одержано зерна, тис.тонн	врожайн., ц/га	одержано зерна, тис.тонн	врожайність, ц/га
СТЕП	604,2	727,8	810,3	21,5	2489,1	34,6
АР Крим	4,8	4,0	19,0	65,5	35,1	87,8
Дніпропетровська	160,1	206,3	273,6	22,1	721,2	35,0
Донецька	93,0	90,8	67,4	12,9	248,7	27,4
Запорізька	57,3	44,6	40,1	15,2	148,4	33,3
Кіровоградська	135,5	132,2	185,2	27,2	601,0	46,6
Луганська	61,6	67,7	110,6	27,1	156,9	25,2
Миколаївська	14,5	41,9	23,2	13,5	101,8	24,3
Одеська	55,9	110,0	43,7	12,0	316,1	28,7
Херсонська	21,5	30,3	47,5	47,0	159,9	52,8
Усього по Україні	1952,8	2476,5	4249,5	38,3	10109,6	46,8

Валовий збір у 2008 році сягнув рекордного 1961 року, коли було зібрано 10420,4 тис. тонн зерна кукурудзи, проте за нижчої врожайності – 26,2 ц/га. Аграрний сектор України має значні перспективи у зерновому виробництві. Генетичний потенціал сучасних зернових культур, що створені українськими селекціонерами, становить по кукурудзі 120-130 ц/га [13,14].

Херсонська область за врожайністю кукурудзи вийшла на передові позиції, проте валові збори значно поступались обсягам виробництва у 80-ті роки, коли збір зерна кукурудзи перевищував півмільйона тонн [15].

Загальні площі посіву у Херсонській області продовжують скорочуватись, і спостерігається різке коливання врожайності за окремими районами області. Так, якщо проаналізувати врожайність зерна кукурудзи в районах області, то можна помітити, що деякі райони вийшли на європейський рівень урожайності, а інші вирощують цю культуру за застарілими технологіями, які не дозволяють отримувати позитивного зиску та використовувати на повну потужність генетичний потенціал. Так, аналізуючи дані табл. 2, спостерігаємо, що врожайність кукурудзи нижче 10 ц/га є рівнем урожайності 19-го століття [16].

Залишається актуальним висловлювання фахівця Міністерства землеробства Української Народної Республіки д-ра Володимира Гериновича, який у своїй брошурі 1919 року «Хлібне багатство України» писав: «Причиною малої продукції хліба на родючій українській чорноземі є, головню, малоосвіченість українця. Найновіші способи обробітку поля, дуже поширене в краях Західної Європи, є незнані українському селянинові. Він ще і нині управляє ріллею по способі дідів...та засівають лихим зерном» (Цит. за Ю.Ф. Мельник, 2008, стор.35) [17].

Таблиця 2 – Урожайність кукурудзи по районах Херсонської області у 2002 та 2008 роках

Район	Урожайність за роками, ц/га	
	2002 рік	2008 рік
Херсонська область	30,8	52,9
Білозерський	13,9	20,7
Бериславський	8,4	23,0
Великоолександрівський	14,9	19,2
Верхньорогачицький		25,9
Великолепетихський	11,0	15,7
Високопільський	6,2	25,5
Генічеський	4,4	87,6
Голопристанський	15,7	40,1
Горностаївський	77,0	96,7
Іванівський	41,8	44,9
Каховський	46,3	79,1
Новотроїцький	35,5	71,3
Скадовський	18,1	31,2
Чаплинський	39,1	65,8

Недосконала технологія та недостатньо ретельно підібраний тип гібриду є основною причиною низької врожайності та надзвичайно високого рівня коливання врожайності за роками та окремими територіями. Саме притаманній гібриду чи сорту стабільності врожай-

ності відводиться особлива увага науковців при створенні нових генотипів та вивченні їх реакції на погодні умови року і технологічні особливості вирощування [18,19,20].

Стабільність прояву врожайності є головною увагою Державної служби з охорони прав на сорти рослин і занесення до Реєстру сортів відбувається, перш за все, за цією ознакою. Переваги надаються саме тим гібридам, які здатні формувати високі врожаї у всіх регіонах [21].

Агроекологічні основи районування сільськогосподарських культур привертають увагу рослинників сьогодні. Встановлено, що для формування врожаю тієї чи іншої культури з високими показниками врожайності та якості продукції в тій чи іншій ґрунтово-кліматичній зоні необхідні певні параметри метеорологічних і ґрунтових умов. Уперше найбільш обґрунтовано це питання було поставлено італійським екологом Д. Ацці у 30-х роках минулого століття [22]. Зараз цьому напряму досліджень присвячено цілий ряд робіт і зацікавленість збільшується. Показано, що у деяких випадках різниця в урожаї одного і того ж сорту, обумовлена вирощуванням у різних зонах, може значно перевищувати сортові відмінності [23, 24, 25, 26, 27].

Аналіз проведених наукових досліджень за останнє півстоліття в галузі землеробства південного регіону України показує поступове підвищення рівня наукового пошуку, і важливим напрямом екологізації землеробства є використання біологічного потенціалу продуктивності сортів та використання біокліматичного потенціалу регіону в системі адаптивного рослинництва [28].

Херсонська область має найбільшу площу зрошуваних земель, що дозволяє розкривати потенціал продуктивності кукурудзи. Загальна площа зрошення складає 425 тис. га з протяжністю зрошуваних каналів понад 10 тис. км [29]. Агрокліматичний потенціал області дозволяє без обмежень вирощувати кукурудзу в усіх районах. Проте, територія Херсонської області досить різноманітна за структурою ґрунтового покриву, кількістю опадів, гідротермічним коефіцієнтом ($ГТК_{v-x}$), сумою ефективних температур, рельєфом місцевості. У межах області раніше було виділено шість агрокліматичних районів: Північно-західний, Східний, Південно-східний, Південний, Центральний, Приморський [30, стор.17]. Клімат Херсонщини за останні 55 років дещо змінюється – спостерігається стійке підвищення середньорічної температури, збільшуються суми річних опадів [31].

Районування земельних ресурсів є одним із дійових методів організації їх раціонального використання. Головний принцип його здійснення полягає у просторовій диференціації області на гомогенні ареали ґрунтового покриву, компоненти якого мають певні параметри властивостей завдяки спільності екологічних умов їх формування, що одночасно є агрономічно важливими чинниками. Територія Херсонської області за сучасними поглядами поділяється на 2 ґрунтово-екологічні зони: 1) зона Степова південна помірно суха з $ГТК_{v-x}$

$\text{pH}=0,61-0,66$ чорноземів південних; 2) зона Сухостепова з ГТК_v- $\text{pH}=0,46-0,60$ темно-каштанових, каштанових ґрунтів [32]. На території області виділено також три ґрунтово-екологічні підзони та 4 провінції. Провінції поділяються на педопарцели (загальна кількість 81), які характеризують родючість ґрунтів [33]. Ефективна оцінка та управління меліорованими територіями може бути забезпечене інформаційно-аналітичними системами, які вирішують технологічні, екологічні та економічні питання [34].

Кожна агрокліматична, або ж агроекологічна зона має певний природний потенціал для розкриття генотипових особливостей сорту. Невичерпані резерви підвищення врожайності кукурудзи за рахунок сортового потенціалу складають для кукурудзи 11,7 ц/га [35]. Зараз до Реєстру сортів рослин України занесено понад 400 гібридів кукурудзи [36]. Кожен гібрид пройшов державне випробування і може мати певні переваги в тій чи іншій агрокліматичній зоні та за певного технологічного забезпечення. Тому науковим роботам, що спрямовані на оптимізацію сортового складу для конкретного регіону приділяється велике значення [37,38,39,40,41].

Установлено, що при енергозберігаючих технологіях та без поливу у підзоні південного Степу доцільно вирощувати гібриди, що не перевищують ФАО 300. Найбільш універсальними є середньоранні гібриди, які досить ефективно використовують осінньо-зимові запаси вологи. До таких гібридів належать Борисфен 250 МВ та Сиваш (середня врожайність зерна 8,1-8,4 т/га, та потенційна – 11,7 т/га). Гібриди більш скоростиглі слід використовувати при водозберігаючих технологіях та без зрошення як попередники під озимі культури (урожайність 6,2-7,4 т/га) [42]. Показано, що гібриди з ФАО понад 350 необхідно використовувати при оптимальному режимі зрошення та мінерального живлення, оскільки врожайність їх має істотні переваги над більш ранніми генотипами тільки за таких технологій (урожайність 12,07-13,33 т/га) [43,44].

В умовах зрошення південного регіону гібриди з ФАО понад 500 мають досить високий потенціал урожайності, але сильна негативна реакція цих генотипів на флуктуації середовища, що призводить до падіння врожайності нижче рівня більш ранніх гібридів, ставить їх поза межі групи гібридів придатних для ефективного використання в умовах зрошення південного Степу на даному етапі економічного розвитку сільського господарства [45].

Кукурудза є досить енергоємною культурою, тому питання зменшення витрат енергоресурсів при різних технологіях виробництва особливо стало актуальним останнім часом [46].

Розрахунки показують, що витрати дизельного палива на усущку 1 тонно-процента вологи дорівнює 2-4 кг дизельного пального. Для доведення вологості зерна з 35 до 14% необхідно витратити близько 40-80 кг дизельного палива, що дорівнює 60-70% загальної кількості

енергоносіїв необхідної для вирощування кукурудзи [47]. Тому велика увага приділяється типу гібрида з низькою збиральною вологістю зерна. Характерно, що не завжди скоростиглість пов'язана функціональною залежністю з вологістю зерна. Короткий вегетаційний період для більшості гібридів пов'язаний з необхідністю вирощування кукурудзи в північних зонах, з недостатньою кількістю ефективних температур для розвитку рослин і завчасного дозрівання. Тому більшість гібридів ФАО 150-280, поряд з коротким вегетаційним періодом, мають високу холодостійкість та підвищену вологість зерна, що має важливе значення для кліматичних зон з обмеженим вегетаційним періодом та можливим впливом низькотемпературного стресу [48]. Але для південного Степу найбільш важливе значення має посухостійкість та жаростійкість, які відсутні у цих генотипів.

Слід враховувати і той факт, що скоростиглість має зворотну кореляцію з продуктивністю, тому в умовах зрошення важливо не переступити межу економічної доцільності вирощування кукурудзи, яка за розрахунками С.С.Бакая, С.В.Гаценка, М.М.Жовтоноги [49] складає понад 60 ц/га при зрошенні та на суходолі 40 ц/га. Тому епізодичні прорахунки в плануванні технології вирощування (вибір типу гібриду, густина стояння, строки сівби, забезпеченість добривами, засобами захисту, режим зрошення, строки обробітку ґрунту) в організаційно-економічному, ресурсному та науковому забезпеченні, можуть призвести до різкого зниження врожайності та взагалі до збитковості виробництва. Тому фактором підвищення ефективності виробництва завжди залишатиметься поєднання підвищення урожайності за рахунок адаптованості нових гібридів до агрокліматичних зон та зниження ресурсомісткості продукції.

Висновки. Таким чином, одним із найбільш ефективних прийомів зниження енерговитратності при вирощуванні кукурудзи на зерно при зрошенні може бути залучення до виробництва нових гібридів з високою адаптивною здатністю. Оптимізація гібридного складу в конкретних агроекологічних зонах дозволить мінімізувати витрати, стабілізувати рівень урожайності та отримати максимальні прибутки. Тільки за таких умов можливе реальне зниження ресурсомісткості продукції, а також утримання рівня виробництва кукурудзи вище межі економічної доцільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Банєва І.О. Стан зерновиробництва південного регіону України / І.О.Банєва // Таврійський науковий вісник. –2008. –Вип. 61. –С.158-162.
2. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Степу України / Редкол.: М.В.Зубець (голова редакційної колегії) та ін. – К.: Аграрна наука, 2004. – 844 с.

3. Ушкаренко В.О. Вплив агроекологічних умов вирощування на врожайність та якість кондиційного насіння материнської лінії гібриду соняшника Візит / В.О. Ушкаренко, П.Н. Лазер, І.М. Мринський // Таврійський науковий вісник. – 2003. – Вип. 28. – С. 3-10.
4. Верницький М.Ю. Україна може вирощувати значно більше зерна // Пропозиція. -2004.-1.-С.26-30.
5. Циков В.С. Кукуруза: технология, гибриды, семена. – Днепропетровск: Изд. «Зоря», 2003. – 296 с.
6. Альтернативні енергоресурси // Пропозиція. – 2006. – №6. – 20-21.
7. www.rt-online.ru/numbers/ecology.htm,2007).
8. www.zerkalo-nedeli.com/ie/archiv/576.htm.2007
9. www.newsinfo.ru/n/23/source/427.htm.
10. www.podrobnosti.ua/pg21/12.04/2007.htm.
11. Методичні вказівки з особливостей використання зрошуваних земель Херсонської області / Нікішенко В.Л., Гусєв М.Г., Лавриненко Ю.О., Писаренко В.А., Малярчук М.П., Димов О.М., Мелашич А.В. – Херсон: Айлант, 2007. – 60 с.
12. Технологія вирощування кукурудзи на зерно / Малярчук М.П., Лавриненко Ю.О., Писаренко В.А., Гамаюнова В.В. -Херсон: Айлант, 2005. -12 с.
13. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 4) / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ, 2000. – 601 с.
14. Крикунова В.М. Стан галузі зерновиробництва в Україні та напрями підвищення її ефективності / В.М. Крикунова, Т.В. Шепель // Таврійський науковий вісник. – 2008. – Вип. 61. – С. 174-181.
15. Дебров В.В. Основні тенденції виробництва та економічної ефективності кукурудзи в Херсонській області / В.В. Дебров, І.В. Михаленко, Г.Є. Жуйков // Таврійський науковий вісник. -2004. -Вип.32. -С.181-188.
16. Лавриненко Ю.О. Селекційно-технологічні аспекти підвищення стійкості виробництва зерна кукурудзи в умовах південного Степу / Ю.О. Лавриненко, С.В. Коковіхін, В.Г. Найдьонов, О.О. Нетреба // Бюлетень Інституту зернового господарства. – 2006. – № 28-29. – С. 136-143.
17. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України 1917-1920 років: реалії та пошуки / Ю.Ф.Мельник, В.А.Вергунов, Г.О.Глазунов. – К.: Вид. Інститут аграрної економіки, 2008. – 284 с.
18. Дзюбецький Б.В. Варьирование показателей скороспелости в зависимости от года и генотипа гибридов кукурузы / Б.В. Дзюбецкий, В.Ю. Черчель, С.П. Антонюк, А.А. Олешко, А.Н. Дуда // Генетика, селекция и технология возделывания кукурузы. Краснодарский НИИСХ им. П.П.Лукьяненко: РИПО «Адыгея», 1999. – С. 128-135.
19. Lavrinenko U.A., Zinchenko V.A. Selection corn for conditions of irrigation a South Steppe of Ukraine // Sustainability of Hill Agriculture: Emerging Threats and Possible Solutions (Proceedings of International Symposium, Palampur, India from October 29-31, 1998.- Palampur.- 2002. -P.55-59.
20. Дзюбецький Б.В. Оцінка адаптивної здатності та стабільності гібридів кукурудзи за ознакою «урожайність зерна» / Б.В.Дзюбецький, Н.А. Боденко // Збірник наукових праць СГП. – 2006, вип.. 8(48). – С.142-147.

21. Гончарук В.Я. Сортові рослинні ресурси України на 2008 рік / В.Я. Гончарук, М.І. Загинайло // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – 2008. – 1(7). – С. 44-49.
22. Ацци Дж. Сельскохозяйственная экология. – М., 1956.
23. Приймачук М.І. Агроекологічні основи районування насінництва зернових культур в області / М.І. Приймачук // Вісник аграрної науки південного регіону. – 2007, Вип.8. – С.73-76.
24. Жученко А.А. Адаптивное растениеводство / А.А. Жученко. – Кишинев, 1990. – 432 с.
25. Жученко А.А. Эколого-генетические основы адаптивной системы селекции растений / А.А. Жученко // Селекция и семеноводство. – 1999. – № 4. – С. 5-16.
26. Жученко А.А. Стратегия адаптивной интенсификации растениеводства / А.А. Жученко // Сельскохозяйственная биология. – 1989. – № 1. – С. 3-17.
27. Жученко А.А. Проблемы адаптации в современном сельском хозяйстве // Сельскохозяйственная биология. – 1993. – № 5. -С. 3-35.
28. Ушкаренко В.О. Екологізація землеробства і природокористування в Степу України / В.О. Ушкаренко, І.І. Андрусенко, Ю.В. Пилипенко // Таврійський науковий вісник. – 2005. – Вип. 38. – С.168-175.
29. Жуйков Г.Є. Шляхи підвищення ефективності функціонування водогосподарського комплексу Херсонщини / Г.Є.Жуйков, М.В.Вердиш, Л.А.Гречишкіна // Таврійський науковий вісник. – 2008. – Вип. 61. – С.116-121.
30. Бычков В.В. Научно обоснованная система земледелия Херсонской области / В.В. Бычков, В.И. Остапов, А.И. Журавлев и др. – Херсон: Облполиграфиздат, 1987. – 440 с.
31. Бойко М.Ф. Екологія Херсонщини / М.Ф. Бойко, С.Г.Чорний. – Херсон: ХДПУ, 2001. – 156 с.
32. Полупан М.І. Класифікація ґрунтів України / М.І. Полупан, В.Б. Соловей, В.А. Величко. – К.: Аграрна наука, 2005. – 300 с.
33. Демьохін В.А. Земельні ресурси Херсонської області – базовий фактор регіональної економічної політики / В.А. Демьохін, В.Г. Пелих, М.І. Полупан та ін. – К.: Аграрна наука, 2007. – 152 с.
34. Шевчук С.А. Удосконалення управління меліорованими територіями на основі інформаційно-аналітичної системи еколого-меліоративного моніторингу: Атореф. Дис. Канд. техн. наук: 06.01.02 / Інститут гідротехніки і меліорації. – Київ, 2008. – 21 с.
35. Новак Т.В. Селекційні основи забезпечення стабілізації та зростання рівня виробництва основних зернових культур / Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть: У 4 т. -К.: Логос, 2002.-Т.2.-С.106-111.
36. Державний Реєстр сортів рослин України на 20028 рік / Відп. ред. В.А. Хаджиматов.-Київ:"Алефа".-2008.
37. Хромяк В.М. О проблемах пользования сортами сельскохозяйственных культур в 2004 году / В.М. Хромяк // Збірник наукових праць Луганського НАУ. – Луганськ: ЛНАУ, 2004. – №36. – С. 128-132.
38. Хромяк В.М. Оцінка агро кліматичного потенціалу кукурудзи на Луганщині / В.М. Хромяк // Збірник наукових праць Луганського НАУ. – Луганськ: ЛНАУ, 2005. – №47 (70). – С. 182-188.

39. Хром'як В.М. Про вплив сортовипробування на гібридний склад кукурудзи у Луганській області / В.М. Хром'як // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – Полтава: ПДАА, 2005. – №1. – С. 18-19.
40. Найд'юнов В.Г. Агроекологічні моделі гібридів кукурудзи ФАО 190-300 для південного Степу / В.Г. Найд'юнов, М.О.Іванів, О.О. Нетреба, Ю.О. Лавриненко // Енергозберігаючі технології в землеробстві за ринкових умов господарювання: Матеріали науково-практичної конференції (27-29 лист. 2006 р., Чабани). – К.:ЕКМО, 2006. –С.55-57.
41. Найд'юнов В.Г. Еколого-генетична мінливість врожайності зерна кукурудзи в умовах південного Степу / В.Г. Найд'юнов, М.О. Іванів, О.О. Нетреба, Ю.О. Лавриненко // Вісник Степу. Науковий вісник. – Випуск 4. – Кіровоград: Кіровоградський інститут АПВ, 2007. – С. 72-75.
42. Єремко Л.С. Оптимізація структури посіву різних за скоростиглістю гібридів кукурудзи / Л.С. Єремко // Матеріали Всеукраїнської конференції молодих вчених і спеціалістів з проблем виробництва зерна в Україні. – Дніпропетровськ, 2002. – С. 75.
43. Лавриненко Ю.О. Агрокліматичне обґрунтування вибору гібридного складу кукурудзи для регіональних та локальних умов / Ю.О.Лавриненко, С.В. Коковіхін, В.Г. Найд'юнов, І.В. Михаленко // Зрошуване землеробство. – 2008. – Вип. 49. – С.99-109.
44. Малярчук М.П. Технологія вирощування кукурудзи на зерно / М.П. Малярчук, Ю.О. Лавриненко, В.А. Писаренко, В.В. Гамаюнова // Деловой агрокомпас. -2005. -№106. -С.20-25.
45. Лавриненко Ю.О. Селекція середньопізніх та пізніх гібридів кукурудзи (ФАО 400-600) для умов зрошення / Ю.О. Лавриненко, Л.Г. Маслова // Зрошуване землеробство. – 2006. – Вип.45. – С. 96-105.
46. Лавриненко Ю.О. Шляхи зниження ресурсомісткості продукції при вирощуванні кукурудзи на зерно у південному Степу України / Ю.О. Лавриненко, В.О. Зінченко, В.В. Бондаренко, В.Я. Польський // Аграрний вісник Причорномор'я.- Одеса. – 1999. – № 3 (6). – Ч.ІІ. – С.67 – 72.
47. Бакай С.С. Межі економічної доцільності виробництва зерна кукурудзи / С.С. Бакай, С.В. Гаценко, М.М. Жовтонога // Бюлетень Інституту зернового господарства. 1996, №2. С.102-109.
48. Кирпа М.Я. Ефективність різних технологій післязбиральної обробки зерна кукурудзи // Енергозберігаючі технології вирощування зернових культур у Степу України. Дніпропетровськ, 1995. с.22-27.
49. Филиппов Г.Л. Влияние ночных пониженных температур на морфобиологические признаки кукурузы / Г.Л. Филиппов, Н.М. Черноусова // Бюллетень Института кукурузы. – 1992, № 75. – С.16-19.

ЗМІСТ

ЗЕМЛЕРОБСТВО, РОСЛИННИЦТВО, ОВОЧІВНИЦТВО ТА БАШТАННИЦТВО

1. **Ушкаренко В.О., Голобородько С.П.** – Вплив глобального потепління на формування та зміну агрофітоценозів у південному Степу України 3
2. **Ушкаренко В.О., Чернишова Є.О.** – Урожайність проса та гречки в проміжних посівах після льону олійного залежно від агротехнічних факторів..... 15
3. **Лавриненко Ю.О., Нетребя О.О.** – Прояв гетерозису за ознакою «Кількість рядів зерен на качані» у гібридів F₁ кукурудзи, отриманих від схрещування альтернативних за групами стиглості ліній 20
4. **Лимар А.О., Лимар В.А., Наумов А.О.** – Вплив мікророзрошення на ріст, характер розміщення кореневої системи та врожайність моркви столової 25
5. **Лимар А.О., Павленко Т.В.** – Водний режим при вирощуванні вівса залежно від способів основного обробітку ґрунту 31
6. **Федорчук М.І.** – Дослідження впливу елементів технології вирощування шавлії лікарської на ріст і розвиток кореневої системи 35
7. **Василенко А.О.** – Особливості формування продуктивності у рослин гороху різних за морфотипом і напрямом використання..... 41
8. **Коковіхін С.В., Макуха О.В., Макуха Н.А., Заверюхін В.І.** – Оцінка ефективності хімічного захисту сої при вирощуванні в умовах зрошення півдня України 46
9. **Марущак Г.М., Мунтян С.В.** – Вплив застосування мікроелементів на посівні якості зерна та насіння рису 54
10. **Іванів М.О.** – Стан та перспективи виробництва кукурудзи у південному регіоні України 59

ТВАРИННИЦТВО, КОРМОВИРОБНИЦТВО, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПЕРЕРобКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

11. **Вовченко Б.О., Пентиліук С.І., Свириденко О.І.** – Виробництво меду та розвиток галузі бджільництва 68
12. **Медведєв В.О., Церенюк О.М., Акімов О.В.** – Відтворювальні якості маток при їх поєднанні з кнурами різних генотипів 73
13. **Кириченко В.А., Іовенко В.М.** – Асоціації між комплексними генотипами та продуктивними ознаками овець асканійського типу багатоплідного каракулю 76

14. **Свістула М.М.** – Метаболізм поживних речовин та інтенсивність росту і розвитку ягнят при згодовуванні преміксів різного складу ... 80
15. **Ладиш І.О.** – Електронно-мікроскопічне дослідження ультраструктурної організації надниркових залоз у овець 85
16. **Шаран М.М.** – Кріозахисна ефективність інсолвіту при додаванні його у середовища для надшвидкого заморожування ембріонів корів 90
17. **Похил В.І., Павленко А.О.** – Порода Шароле та її використання в зоні Придніпров'я 95
18. **Мамай О.І., Шанін О.Д.** – Видалення міді й алюмінію з виноматеріалів 99
19. **Архангельська М.В.** – Теоретичне обґрунтування використання біологічно активних речовин та диметилсульфоксиду в якості хімічного провідника для передінкубаційної обробки яєць 105
20. **Карпенко О.В.** – Удосконалення прийомів оцінки курей різних напрямів продуктивності за компонентами несучості 109
21. **Цхвітава О.К.** – Вплив статевої поведінки на систему відтворення молочної худоби 115
22. **Пентиліук Р.С.** – Особливості росту кнурців і свинок при застосуванні препаратів БАР 120
23. **Приймак В.В.** – Вирощування ремонтного молодняка м'ясних курей у рівновагових угрупованнях..... 124

ІХТІОЛОГІЯ ТА АКВАКУЛЬТУРА

24. **Шерман І.М., Пелих В.Г., Кутіщев П.С.** – Динаміка розвитку фітопланктону Дніпровсько-Бузького лиману 131
25. **Глєбова Ю.А., Кучеренко О.А.** – Вплив регульованого використання гідробіоресурсів на їх запаси і структуру 134
26. **Шевченко В.Ю., Корнієнко В.О.** – Ефективність застосування препаратів "Нерестин" для стимулювання досягання плідників осетра 140
27. **Гейна К.М.** – Рибогосподарська характеристика Каховського водосховища у зв'язку з характером трофічних відносин основних споживачів планктону водойми 144
28. **Козій М.С.** – Новий спосіб фіксування тканин гідробіонтів 151

МЕЛІОРАЦІЯ І РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТІВ

29. **Ромащенко М.І., Яцюк З.Ф., Шатковський А.П.** – Водоспоживання та продуктивність картоплі весняного садіння за краплинного зрошення..... 156
30. **Морозов В.В., Морозов О.В., Волочнюк Є.Г., Пічура В.І., Малишев В.В.** – ГІС-технології при зрошенні виноградників 160

31. **Колесніков В.В., Колеснікова К.В.** – Вплив природних і господарських факторів на меліоративний стан орних земель у Джанкойському районі АР Крим 170

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА АПК, РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ, ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ Й ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

32. **Грановська Л.М., Дудяк Н.В.** – Еколого-економічні обмеження використання рекреаційних ресурсів та природоохоронних територій..... 176
33. **Абсава Л.О.** – Тенденції розвитку світової агропродовольчої системи 186
34. **Стасюк Г.А., Бездітко Ю.М., Земська Г.О.** – Міграційний рух населення Херсонської області 193
35. **Вакуленко Л.Л.** – Основні аспекти економічного та правового механізмів державного регулювання ринку меду натурального..... 197
36. **Морозов Р.В.** – Теоретичні аспекти оцінки розвитку високопродуктивного агропромислового виробництва (на прикладі Херсонської області)..... 204
37. **Кирилов Ю.Є.** – Кон'юнктура світового ринку рису 207
38. **Аверчева Н.О.** – Економічна ефективність виробництва продукції птахівництва в регіоні 214
39. **Паштецький В.С.** – Технологічні пріоритети раціонального природокористування в агроформуваннях Криму 221
40. **Аксьонова О.В.** – Формування інтеграційних зв'язків у молокопродуктовому підкомплексі 224
41. **Вакуленко В.Л.** – Теоретичні основи внутрішнього контролю витрат на виробництво пшениці 230
42. **Полевик Г.М., Коваленко М.А.** – Шляхи вдосконалення механізму управління бюджетними фінансовими ресурсами регіону 237

ПІДПРИЄМНИЦТВО, МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ, ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗЕЙ АПК, ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ

43. **Мармуль Л.О.** – Розвиток підприємництва у сільському зеленому туризмі 246
44. **Ковальчук П.І., Ковальчук В.П., Матяш Т.В.** – Дослідження екологічної ефективності технологій зрошення на основі математичного моделювання 253
45. **Ушкаренко Ю.В.** – Інтерпретація неприбуткового статусу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів 258

46. Бардаш С.В. – Місце та роль інвентаризації в теорії й практиці бухгалтерського обліку та господарського контролю.....	265
47. Савчук О.А., Софієнко А.В. – Адаптаційні заходи підприємств у межах дії інфляції та падіння попиту.....	274
48. Лебедєв К. А., Рак А.В. – Особливості системи маркетингу в аграрних підприємствах	282
49. Пінчук Т.А. – Екологізація туристичних послуг аграрних підприємств	286
50. Ведмеденко О.В. – Моделювання кривої несучості курей м'ясо-яєчного напрямку продуктивності.....	294
51. Мохненко А.С. – Виникнення, еволюція та сутність фермерських господарств.....	299
52. Федорчук О.М. – Формування ринку матеріально-технічних ресурсів для сільського господарства.....	306
53. Варема І.А. – Вертикальна координація і вертикальна інтеграція в агробізнесі.....	313
54. Морозова О.Г. – Теоретичні підходи щодо природи і причин виникнення фірми	321
55. Шабля О.С. – Методичні підходи до вирішення проблеми підвищення ефективності виробництва баштанних культур.....	328
56. Шукліна В.В. – Державне регулювання у сфері розвитку туристичного ринку України в умовах глобалізації	334

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

57. Бабич Л.О., Самарін О.Є. – Випробування пристрою для збирання кукурудзи до нового зернозбирального комбайна ACROS 530	346
58. Нечмілов В.М. – Фіксаційний станок для доїння овець	351

Анотації357

Положення про фахове наукове видання "Таврійський науковий вісник"380

Іменний покажчик381